

DOĞUM EYLEMİNE AKTİF OLARAK KATILAN EBELİK ÖĞRENCİLERİNİN KAYGI VE ÖZ-GÜVEN DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF ANXIETY AND SELF-CONFIDENCE LEVELS OF MIDWIFERY STUDENTS' PARTICIPATED IN BIRTH PROCESS ACTIVELY

Özlem DURAN AKSOY¹, Şükran ERTEKİN PINAR¹, Zeliha Burcu YURTSAL¹, Sultan UÇUK²,
Tuğçe ŞAHİN³, Hamza YILAN⁴

ÖZET

Araştırma doğum eylemine aktif olarak katılan ebelik üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı ve öz-güven düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı olarak yapılan araştırmanın örneklemini doğum eylemine aktif olarak katılan iki üniversitenin ebelik bölümü üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim görmekte olan 174 öğrenci oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği (DSKÖ) ve Öz-güven Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin DKÖ puanı 41,70±6,43, SKÖ puanı 46,71±6,39, toplam öz-güven ölçeği puanı 126,91±24,33 olup, iç öz-güven boyutu 65,31±12,59, dış öz-güven boyutu 61,60±12,20'dir. Araştırmada doğum eylemine katılabilmek için teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünme durumuna göre DKÖ puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu (p<0,05) saptanmıştır. Öğrencilerin mesleği seçme durumu, bölümü tercih nedeni, teorik bilgilerinin ve uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünme, teorik derslere ve klinik uygulamalara yönelik sorunlarında destek alma durumuna göre öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu (p<0,05) bulunmuştur. Araştırmada durumluk kaygı puanları ile sürekli kaygı puanları, dış öz-güven, iç öz-güven ve toplam öz-güven puanları arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Durumluk kaygı puanları arttıkça sürekli kaygı puanları, dış öz-güven, iç öz-güven ve toplam öz-güven puanları artmaktadır. Öğrencilerin kaygı düzeyleri orta, öz-güven düzeyleri yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Ebelik, Öğrenci, Doğum, Kaygı, Öz-Güven

ABSTRACT

The study was conducted to examine anxiety and self-confidence levels of 3rd and 4th grade midwifery students' who participate in birth processes actively. Descriptive study's sample is composed of 174 3rd and 4th grade midwifery students of two universities who participate in birth processes actively. Data were collected by Personal Information Form, State-Trait Anxiety Inventory (STAI) and Self-Confidence Scale. State Anxiety Inventory (SAI) score of students who participated in the study is 41,70±6,43, Trait Anxiety Inventory (TAI) score is 46,71±6,39, total self-confidence scale score is 126,91±24,33 and their internal self-confidence size is 65,31±12,59, external self-confidence size is 61,60±12,20. A significant difference (p<0,05) was found between SAI average scores according to thinking as theoretical knowledge is sufficient to be able to participate in birth process. A significant difference (p<0,05) was also found between self-confidence scale average scores according to students' choice of profession, reason of their choices, assuming their theoretical knowledge and practical skills are sufficient and getting support in problems related to theoretical courses and clinical practices. It was determined that there was a significant positive correlation between state anxiety scores and trait anxiety scores, between external self-confidence and internal self-confidence scores and among total self-confidence scores of students (p<0,05). As the state anxiety scores of the students increase, their trait anxiety scores, external self-confidence, internal self-confidence and total self-confidence scores increase, too. Students' anxiety levels are medium and their self-confidence levels are high.

Keywords: Midwifery, Student, Birth, Anxiety, Self-Confidence

Araştırma 1. Uluslararası - 5. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur (24-26 Nisan 2014, Eskişehir).

¹Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Sivas.

²Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Sivas.

³Ebe, Çat Toplum Sağlığı Merkezi, Erzurum.

⁴Ebe, Gümüşhane Devlet Hastanesi, Gümüşhane.

İletişim/ Corresponding Author: Şükran ERTEKİN PINAR
e-posta: sepinar09@gmail.com

Geliş Tarihi / Received : 27.12.2016
Kabul Tarihi / Accepted: 03.03.2017

GİRİŞ VE AMAÇ

Kaygı, tehdit altında hissedilen korku ve gerginlik durumudur.¹ Öz-güven ise amaç ve görevleri başarmak için bireyin kendi yeteneklerini tanıması, inanması, kendini sevmesi ve kendi duygularının farkına varması olarak tanımlanmaktadır. Öz-güven bireyin kendine verdiği değerin önemli bir anahtarıdır.^{2,3} Bireyin performansını da önemli düzeyde etkileyen bir duygudur.^{4,5} Bu nedenle öz-güven duygusu, bireyin olumlu yaşantılara sahip olması, kendi yeteneklerini güçlendirebilmesi, güçlü yanlarını başarılı bir kişi olma yolunda destekleyebilmesi için önemli bir faktördür.⁶ Öz-güveni yüksek olan bireyler yeteneklerinin ve kapasitelerinin farkında oldukları için gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflere sahiptirler.² Birey ne kadar başarılı olursa öz-güven düzeyi o kadar yükselir ve zorluklarla mücadele etme gücü artar.⁷ Ülkemizde yapılan bir çalışmada iç öz-güven ve dış öz-güvenleri yüksek olan hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin problem çözme yeteneğinin de yüksek olduğu bulunmuştur.⁸ Öz-güvenin olumlu yönde gelişimi iyi bir öğrenme süreci, etkili performans ve etkili karar verme için de önemlidir.^{4,9} Öz-güven yoksunluğunda birey, başkalarına daha fazla bağımlı olur ve bireysel olarak karar vermeye direnç gösterir.⁷ Ayrıca düşüncelerini gerçekleştirilmede, sorumluluk almada ve diğer bireylerle iletişimde de güçlük yaşayabilir.²

Ebelik öğrencileri 26775 sayılı, 2 Şubat 2008 tarihli "Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik" hükümlerine göre mezun olabilmek için 40 normal doğum yaptırmayı şartını yerine getirmek zorundadırlar.¹⁰ Bu nedenle ebelik öğrencileri, klinik uygulamalarda aktif olarak doğum yaptırmak durumundadır. Klinik öğrenme, klinik uygulamaların gerçekleştirildiği alanlarda bilgi, beceri ve değerlerin kazanılması sürecidir. Uygulama alanına çıkan öğrenci hiç alışık olmadığı yeni bir ortam içine girmektedir. Öğrenci bu ortamda değişik

öğrenme fırsatları ve deneyimler elde etmekte, bir dizi soru ve sorunla karşılaşmakta, bu sorunlar da öğrencinin belirsizlik ve kaygı düzeyini artırmaktadır.¹¹ Öğrencilerin yaşadığı klinik deneyim eksikliği, iyi bilinmeyen-alışılmadık alanlar, zor hastalar, öğretim elemanları tarafından değerlendirilme korkusu ve hastane personeliyle iletişim bozukluğu klinik deneyimleri sırasında kaygıya neden olan durumlardır.¹² Ayrıca yanlış yapma korkusu, teori ve uygulama arasında bağlantı kurmada güçlük yaşama, klinikte öğretim elemanlarından yeterli destek alamama, ekiple işbirliği kurmada güçlük yaşama gibi sorunlar klinik eğitim süresince öğrencide ruhsal gerilim yaratabilmektedir.⁴ Carlson ve arkadaşlarına (2003) göre klinik uygulamalarda personele zaman kısıtlaması nedeniyle ulaşamaması, bakım hizmetlerini yürütecek araç-gerecin olmaması, öğretim elemanı ile klinik çalışanların beklentileri arasında farklılık olması ve öğrencilerin sorunları hakkında yöneticilerin bilgi eksikliğinin olması öğrencilerin kaygı ve belirsizlik duyguları yaşamasına etki eden faktörlerdir.¹³ Yaşanan bu durumlar öğrencinin anksiyetesini artırarak öğrenme isteğinin azalmasına, üretken ve yaratıcılığının engellenmesine ve kendini gerçekleştirememesine neden olabilmektedir. Dolayısı ile öğrencinin öğrenme sürecine engel olarak başarısızlık duygusu yaşamasına ve mesleğinden uzaklaşmasına yol açabilmektedir.^{4,14}

Geleceğin sağlık profesyoneli olan ebelik öğrencilerinin ruhsal gerilimler ve klinik problemler ile başa çıkabilecek yeterlilikte olması, sağlık bakımının kalitesini etkileyeceği için önemlidir.⁸ Öz-güven duygusu öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen psikolojik bir faktör olduğundan öğrencinin öğrenmeye ve farkındalık kazanmaya açık olması, etkin bir klinik performans gösterebilmesi, öğrendikleri becerileri klinik ortamda uygulayabilmesi için öz-güvenli olması ve motivasyonunun artması önemlidir.^{3,5} Böylelikle anne ve

bebek sağlığına yönelik girişimsel uygulamalarda öğrencilerin daha etkin yer alabilecekleri ve mesleki potansiyellerinin geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Ülkemizde konu ile ilgili yapılan çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir.⁸

Araştırma doğum eylemine aktif olarak katılan ebelik üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı ve öz-güven düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında İç Anadolu Bölgesindeki iki üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü'nde öğrenim görmekte olan, doğum eylemine aktif olarak katılan 201 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencinin doğuma aktif katılması, daha önce en az bir kez destekle ya da yalnız olarak doğuma katılmış olmasını göstermektedir. Evrenin tamamı çalışmaya alınmış, araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 174 (A Üniversitesi n=116; B Üniversitesi n=58) öğrenci örnekleme alınmıştır. Araştırmaya katılım oranı %86,5'tir.

Öğrencilere araştırmacılar tarafından uygulama öncesinde araştırma hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere veri toplama araçlarını nasıl dolduracakları açıklanmıştır. Veriler, öğrenciler sınıf ortamında iken toplanmıştır. Formların doldurulması 10-15 dakika sürmüştür. Verilerin toplanabilmesi için her iki üniversitenin ilgili bölümlerinden yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı açıklanarak bilgilendirilmiş onamları alınmış ve gizlilik ilkesine uyulmuştur. Toplanan bilgilerin gizli kalacağı, kendilerinden kimlik bilgilerinin istenmediği ve gönüllülüğün esas alındığı iletilmiştir. Araştırma Helsinki Deklerasyon Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmada verilerin toplanmasında; Kişisel Bilgi Formu, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Öz-güven Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu form öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, mesleğe yönelik düşünceleri, doğum uygulamaları sırasındaki bilgi ve becerilerine yönelik 26 sorudan oluşmaktadır.^{9,15}

Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği

Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği kısa değerlendirilmelerden oluşan bir öz değerlendirme anketidir. Ölçek Likert tipinde olup "Hiç" ile "Tamamıyla" arasında değişen dört derecelik bir ölçektir.¹⁵ Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirliği Öner ve Le Compte (1985) tarafından yapılmıştır.¹⁶ Ölçek toplam 40 maddeden oluşan iki ayrı ölçeği içerir. Durumluk Kaygı Ölçeği (DKÖ), bireyin belirli bir anda ve belirli koşullar altında kendini nasıl hissettiğini betimlemesini, içinde bulunduğu duruma ilişkin duygularını dikkate alarak cevaplamasını gerektirir. Sürekli Kaygı Ölçeği ise (SKÖ) bireyin genellikle kendini nasıl hissettiğini betimlemesini gerektirir. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinde iki tür ifade vardır. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirir. Durumluk Kaygı Ölçeğinde tersine dönmüş ifadeler 1,2,5,8,10,11,15,16,19 ve 20. maddelerdir. Sürekli Kaygı Ölçeğinde tersine dönmüş ifadeler ise 21,26,27,30,33,36 ve 39.'uncu maddeleri oluşturur. Doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin ayrı ayrı toplam ağırlıkları bulunduktan sonra doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlık puanından ters ifadelerin toplam ağırlık puanı çıkarılır. Bu sayıya önceden saptanmış ve değişmeyen bir değer eklenir. Durumluk Kaygı Ölçeği için bu değişmeyen değer 50,

Sürekli Kaygı Ölçeği için 35'dir. En son elde edilen değer bireyin kaygı puanıdır. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan düşük kaygı seviyesini ifade eder. Envanterin güvenilirliğine bakıldığında; sürekli kaygı envanterinin Alpha güvenilirliği 0,83 ile 0,87 arasında, durumluk kaygı envanteri için 0,94 ile 0,96 arasında bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliğinin sürekli kaygı envanteri için 0,71 ile 0,86 arasında, durumluk kaygı envanteri için 0,26 ile 0,68 arasında bulunmuştur.¹⁶

Öz-güven Ölçeği

Akın (2007) tarafından geliştirilen, 33 maddeden oluşan ölçek "iç öz-güven" ve "dış öz-güven" olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. İç öz-güven alt boyutunu 1,3,4,5,7,9,10,12,15,17,19,21,23,25,27,30 ve 32. maddeler, dış öz-güven alt boyutunu 2,6,8,11,13,14,16,18,20,22,24,26,28,29,31 ve 33. maddeler oluşturmaktadır. Ölçek 1-5 arasında puanlanan likert tipi olup, "1" hiç bir zaman, "2" nadiren, "3" sık sık, "4" genellikle ve "5" her zaman şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 165, en düşük puan ise 33'dür. Olumsuz madde bulunmayan ölçekten alınan yüksek puan, yüksek düzeyde öz-güveni

göstermektedir. Ölçekten alınan toplam puan madde sayısına (33) bölünerek, bireyin öz-güven düzeyi belirlenir. Ölçekten alınan puanın 2,5'in altında olması düşük, 2,5 ile 3,5 arası olması orta, 3,5 ve üzeri olması ise yüksek düzeyde öz-güveni göstermektedir. Öz-güven ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık katsayıları ölçeğin bütünü için 0,83, iç öz-güven ve dış öz-güven alt ölçekleri için sırasıyla, 0,83 ve 0,85 olarak bulunmuştur.⁷

İstatistiksel Analiz

Araştırmada veriler SPSS 14,0 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde; sosyo-demografik özelliklerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik dağılım, normal dağılım gösteren bağımsız değişken için student t testi, normal dağılım göstermeyen bağımsız değişken için kruskal-wallis testi ve değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyonun gücü $r=0,00-0,24$ ise zayıf, $r=0,25-0,49$ ise orta, $r=0,50-0,74$ ise güçlü, $r=0,75-1,00$ ise çok güçlü olarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada Cronbach's Alpha katsayısı sürekli kaygı envanteri için 0,84, durumluk kaygı envanteri için 0,90'dır. Öz-güven ölçeğinin bütünü için Cronbach's Alpha katsayısı 0,96, iç öz-güven 0,94, dış öz-güven ise 0,93 olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin yaş ortalaması $21,97\pm 0,99$ 'dur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %31'i üçüncü sınıf, %69'u da dördüncü sınıftadır. Öğrencilerin %47,7'sinin öğrenim yaşantısı süresince yurtda kaldığı, %88,5'inin ailesinin çekirdek aile yapısında olduğu, %51,1'inin gelir durumunun gereksinimlerini kısmen yeterli düzeyde karşıladığı bulunmuştur (Tablo 1).

Öğrencilerden %64,9'unun mesleğini isteyerek seçtiği, %44,3'ünün kendi isteği ile bölümü tercih ettiği ve %92'sinin mesleğini

sevdiği saptanmıştır. Doğum eylemine aktif olarak katılabilmelerine yönelik olarak öğrencilerin %51,1'i teorik bilgilerinin, %56,9'u uygulama becerilerinin kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler doğum eylemine daha aktif katılım için bölümden beklentilerinin aktif öğretim elemanı desteği (%25,9) ve doğumhane staj sayısının artırılması (%28,2) olduğunu, kliniklerden beklentilerinin ise etkin profesyonel iletişim (%44,8), ikinci evre yönetiminde aktif rol verilmesi (%23,6) ve çalışan-öğrenci güven ilişkisinin temin edilmesi (%21,8) olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin %58,6'sının teorik derslere yönelik sorunlarında öğretim elemanlarından, %49,4'ünün ise klinik uygulamalara yönelik sorunlarında ebelerden destek aldığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=174)

Özellikler	Sayı	%	
Sınıf	Üçüncü sınıf	54	31,0
	Dördüncü sınıf	120	69,0
Öğrenim hayatı sırasında yaşadığı yer	Evde aile	45	25,9
	Evde arkadaş-yalnız	46	26,4
	Yurt	83	47,7
Aile tipi	Çekirdek	154	88,5
	Geniş	17	9,8
	Parçalanmış	3	1,7
Gelirinin gereksinimlerini karşılama düzeyi	Yeterli	56	32,2
	Kısmen yeterli	89	51,1
	Yetersiz	29	16,7
Mesleğini isteyerek seçme durumu	İsteyerek seçen	113	64,9
	İsteyerek seçmeyen	61	35,1
	Kendi isteği	77	44,3
Bölümü tercih nedeni	İş bulma imkanı	71	40,8
	Aile isteği	26	14,9
Mesleğini sevme durumu	Seven	160	92,0
	Sevmeyen	14	8,0
Teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünme	Yeterli	80	46,0
	Kısmen yeterli	89	51,1
	Yetersiz	5	2,9
Uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünme	Yeterli	65	37,4
	Kısmen yeterli	99	56,9
	Yetersiz	10	5,7
Doğum eylemine aktif olarak katılabilmek için bölümden beklentiler	Aktif öğretim elemanı desteği	45	25,9
	Doğumhane staj sayısının artırılması	49	28,2
	Bölümün beklentilerini karşılıyor olması	40	23,0
	Formlardan çok yapılan uygulamalara önem verilmesi	25	14,3
	Öğretim elemanları ile ebeler arasında güçlü iletişim ve işbirliğinin sağlanması	10	5,7
	Teorik derslerin anlatımında etkinliğin sağlanması	5	2,9
Doğum eylemine aktif olarak katılabilmek için klinikten beklentiler	Etkin profesyonel iletişim	78	44,8
	İkinci evre yönetiminde aktif rol verilmesi	41	23,6
	Çalışan-öğrenci güven ilişkisinin temini	38	21,8
	Kliniğin beklentilerini karşılıyor olması	17	9,8
Teorik derslerdeki sorunlarda destek alınan kişiler	Öğretim elemanı	102	58,6
	Arkadaş	42	24,1
	Almayan	16	9,2
	Ebe	14	8,1
Uygulamalara yönelik sorunlarda destek alınan kişiler	Ebe	86	49,4
	Öğretim elemanı	48	27,6
	Arkadaş	30	17,2
	Almayan	10	5,8

Araştırmaya katılan öğrencilerin DKÖ puanı $41,70 \pm 6,43$ (min=29; max=73), SKÖ puanı $46,71 \pm 6,39$ (min=25; max=64) olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Bu bulguya göre öğrencilerin sürekli kaygı puanları, durumluk kaygı puanlarına göre biraz daha yüksektir. Çalışmamızda öğrenciler ilk kez doğum stajına çıkmamakta, doğum eylemine aktif olarak katılmaktadırlar. Bu nedenle durumluk kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu

düşünülmektedir. Bunun yanı sıra ebelik öğrencileri doğrudan doğum yaptırmakta ve sürekli ruhsal gerilime neden olabilen doğum eylemi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle de sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Spielberger'in kaygı kuramında, sürekli kaygı düzeyinde stres ve sonrası durumlarda önemli bir değişme olmayacağı belirtilmiştir.¹⁷ Çalışmamızda da sürekli kaygı düzeyinin diğer çalışmalara göre

fazlaca farklılık göstermemesi kuramı desteklemektedir. Doğumhane stajına çıkan hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada staja başlamadan önce öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, stajın ilerlemesi ile birlikte azaldığı ve anlamlı fark saptandığı bulunmuş; sürekli kaygı düzeylerinde ise anlamlı bir fark saptanmamış ve bir değişme gözlenmemiştir.¹⁵ Hemşirelik Esasları dersini ilk kez alan öğrencilerin durumluk kaygı düzeyleri klinik uygulamanın ilerlemesiyle azalırken; sürekli kaygı düzeylerinde önemli bir değişme belirlenmemiştir.¹⁷ Tez hazırlayan üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinde durumluk kaygı puanı araştırmamızdan daha yüksek bir oranda bulunurken sürekli kaygı puanı araştırma sonucuna yakın düzeyde bulunmuştur.¹⁸ Başka bir çalışmada, sağlık ile ilgili programlarda öğrenim gören üniversite öğrencilerinin durumluk kaygı puan ortalaması 38,5±10,5, sürekli kaygı puan ortalaması ise 43,1±8,5 olarak bulunmuştur.¹⁹ Ebelik ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir araştırmada da durumluk kaygı puan ortalaması 40,11±10,84, sürekli kaygı puan ortalaması ise 43,95±7,98 olarak saptanmıştır.²⁰ Bu bulgular çalışmamızdan elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda toplam öz-güven ölçeği puan ortalaması 126,91±24,33 (min=36; max=165) olup, iç öz-güven boyutu 65,31±12,59 (min=19; max=85), dış öz-güven boyutu 61,60±12,20 (min=17;

max=80) olarak saptanmıştır (Tablo 2). Ayrıca öz-güven ölçeğinin değerlendirilmesine göre (ölçekten alınan puanın 2,5'in altında olması düşük, 2,5 ile 3,5 arası olması orta, 3,5 ve üzeri olması ise yüksek düzeyde öz-güveni göstermektedir) öğrencilerin %4'ünün düşük, %24,1'inin orta, %71,9'unun ise yüksek düzeyde öz-güveni olduğu belirlenmiştir.

Bu bulguya göre öğrencilerin çoğunluğunun yüksek düzeyde öz-güvenli olduğu görülmektedir. İç öz-güven; bireyin kendini sevmesi, tanınması, açık hedefler belirlemesi, pozitif düşünme becerisine sahip olması, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi gibi özelliklerden oluşmaktadır. Dış öz-güven ise; bireylerin diğer bireylerle kolay iletişim kurabilmesi, kendini ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve risk alabilmesi gibi özellikleri içermektedir.⁸ Öğrenme yaşantısının kalitesi, eğitim programı ve öğrencilerin kişilik özellikleri öz-güven gelişiminde rol oynamaktadır.⁹ Ebelik bölümü öğrencilerinin, gerek bakım verdiği bireylerle kurduğu iletişim gereği, gerekse kendini tanıma ve iletişim gibi yönlerde sürekli gelişim ve değişim göstermesi gerektiğinden eğitim süreci boyunca öz-güven düzeylerinin yükseldiği düşünülmektedir. Uçar ve Duy'un (2013) ebelik öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada öz-güven düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.⁸ Bu bulgu çalışmamızdan elde edilen bulgular ile uyumluluk göstermektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Kaygı ve Öz-Güven Ölçeği Puan Ortalamaları (n=174)

Ölçekler	Min-Max	X ± SS
Durumluk Kaygı Ölçeği	20-80* (29-73)**	41,70 ± 6,43
Sürekli Kaygı Ölçeği	20-80* (25-64)**	46,71 ± 6,39
İç Öz-güven Boyutu	17-85* (19-85)**	65,31 ± 12,59
Dış Öz-güven Boyutu	16-80* (17-80)**	61,60 ± 12,20
Toplam Öz-güven Ölçeği	33-165* (36-165)**	126,91 ± 24,33

*Ölçeğin min-max puanları

** Öğrencilerin aldığı min-max puanlar

Araştırmamızda doğum eylemine katılabilmek için teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünen ve teorik derslerde yaşadığı sorunlarda öğretim elemanından destek alan öğrencilerin DKÖ puanlarının

istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,05) (Tablo 3).

Teorik bilgilerin yeterliliği ve yaşanan sorunlarda öğretim elemanlarından destek alma öğrencilerin başarı durumunu olumlu

yönde etkileyebilmektedir. Literatürde üniversite öğrencilerinin okuldaki başarı durumu ile durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı farklılığın olmadığı çalışmalar yer almakla^{21,22} birlikte, kaygı ve akademik başarı arasında pozitif ilişki bulun bir çalışma literatürde bulunmaktadır.²³ Bunların yanı sıra durumluk kaygı, öznel gerilim ve korku duygularıyla karakterize olan geçici ve kısa süreli duygusal bir durumdur.²⁴ Bireyin içinde bulunduğu ruhsal gerilimden dolayı hissettiği subjektif korkudur. Ruhsal gerilimin yoğun olduğu zamanlarda durumluk kaygı seviyesinde yükselme, gerilim ortadan kalkınca da düşme olmaktadır.¹⁶ Doğum olayı ruhsal gerilime neden olan bir olay olabilmektedir. Doğumun hem kadın hem de bebek için yaşamsal bir öneminin olması, yapılabilecek bir hata durumunda annenin ya da bebeğin kaybına ve sakatlığına neden olunabileceği düşüncesi öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin yüksekliğini açıklayabilir.

Öğrencilerin öz-güven ölçeği puan ortalamaları değişkenlere göre incelendiğinde; mesleği seçme durumu ve bölümü tercih nedenine göre öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Mesleğini isteyerek seçen öğrencilerin dış öz-güvende, bölümü kendi isteğiyle tercih edenlerin iş imkanı bulmak için tercih edenlere göre iç öz-

güven, dış öz-güven ve toplamda öz-güven puan ortalamaları daha yüksektir (Tablo 4).

Meslek seçimi, kişinin çeşitli meslek grupları arasında en iyi yapabileceği faaliyetleri içerdiğini düşündüğü ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı bir mesleğe yönelmesidir.^{25,26} Mesleklerini sevmeyen ve benimsemeyen yapanlar, kendi tercihlerini yapma ile ilgili sıkıntı yaşayanlar, iş ortamında huzursuz olma, verimsiz çalışma, hatalar yapma gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kalabilmektedirler.²⁶ Bir mesleği isteyerek seçen bireylerin o mesleği gerektiği şekilde yürütmesini, bu meslekte çalışanların verdiği hizmetten doyum bulmasını, yorgunluk duymamalarını, ruhsal gerilime tutulmamalarını sağlamaktadır. Kişinin mesleğinde başarılı olabilmesi, mesleği bilerek ve isteyerek seçmesi, mesleğe ruhsal ve zihinsel olarak hazır olmasıyla ilgilidir.²⁵ Aynı zamanda mesleği isteyerek tercih etmek, bireylerin öğrencilik ve mesleki yaşantısında daha başarılı olmasına, mesleği severek yapmasına, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmesine ve olumlu benlik saygısı oluşturmaya da katkı sağlamaktadır.²⁷ Bu nedenler mesleğini isteyerek seçen ebelik öğrencilerinin öz-güven düzeylerinin yüksek olduğu bulgusunu açıklayabilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Kaygı Puanları (n=174)

Değişkenler	n	Durumluk Kaygı X ± SS	Sürekli Kaygı X ± SS
Mesleğini isteyerek seçme durumu			
İsteyerek seçen	113	41,92 ± 6,62	46,82 ± 5,82
İsteyerek seçmeyen	61	41,29 ± 6,09	46,50 ± 7,38
t		0,610	0,309
p		0,542	0,758
Bölümü tercih nedeni			
Kendi isteği	77	42,77 ± 6,97	46,71 ± 5,69
İş bulma imkanı	71	40,69 ± 6,10	47,23 ± 7,19
Aile isteği	26	41,26 ± 5,25	45,26 ± 6,01
KW		4,384	1,025
p		0,112	0,599
Teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünme			
Yeterli	80	42,87 ± 6,94	46,45 ± 5,35
Kısmen yeterli	89	40,76 ± 5,92	47,17 ± 6,48
Yetersiz	5	39,60 ± 3,43	42,60 ± 15,82
KW		6,507	0,716
p		p=0,039*	0,699
Uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünme			
Yeterli	65	41,86 ± 6,38	46,24 ± 6,81
Kısmen yeterli	99	41,53 ± 6,65	46,94 ± 6,12
Yetersiz	10	42,30 ± 4,78	47,40 ± 6,65
KW		0,870	0,818
p		0,647	0,664
Teorik derslerdeki sorunlarda destek alınan kişiler			
Öğretim elemanı	102	42,38 ± 6,04	46,58 ± 6,16
Arkadaş	42	41,59 ± 8,02	47,28 ± 6,38
Almayan	16	38,62 ± 5,38	47,31 ± 7,24
Ebe	14	40,57 ± 3,73	45,21 ± 7,44
KW		8,166	1,286
p		0,043	0,733
Uygulamalara yönelik sorunlarda destek alınan kişiler			
Ebe	86	42,51 ± 7,04	47,36 ± 6,68
Öğretim elemanı	48	41,00 ± 6,32	46,52 ± 4,73
Arkadaş	30	40,63 ± 4,78	45,20 ± 7,02
Almayan	10	41,30 ± 5,69	46,60 ± 8,69
KW		1,875	2,671
p		0,599	0,445

*p<0,05

Araştırmamızda teorik bilgilerinin ve uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünme durumuna, teorik derslere ve klinik uygulamalara yönelik sorunlarında destek alma durumuna göre öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 4).

Doğum eylemine katılabilmek için teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin iç öz-güven, dış öz-güven ve toplamda, klinik uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünenlerin iç öz-güven ve toplamda kısmen yeterli ve yetersiz olanlara göre öz-güven puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Klinik uygulama, öğrenci açısından ebelik eğitiminin önemli bir parçasıdır. Klinikte hastalarla ilgili öğretim elemanlarının soruları, başarısız olma ve hata yapma korkusu, sürekli öğretim elemanının varlığı, personelin ve hastaların olumsuz davranışları ebelik öğrencilerinin karşılaşılabileceği stresörlerdir.²⁸ Teorik bilgi ve becerisini yeterli olarak algılayan öğrenci klinikteki bu stresörlerle daha kolay baş ederek kendine olan güvenin de artmasına neden olabilecektir. Aynı zamanda öğrencinin bilgi ve becerisinin yüksek olması kendi performansları hakkında öğretim elemanları ve klinikte çalışan personelden olumlu geri bildirimler almasına, klinik becerilerin daha da olumlu olmasına ve öz-güvenlerinin yükselmesine etki edeceği düşünülmektedir. Çünkü hem teorik hem de uygulama alanında gerekli olan bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen bireylerin, kendine olan güveni, daha başarılı olma konusundaki aktiviteleri ve harcayacağı çaba artabilmektedir.⁷ Bu durum bilgi-beceri yeterliliği ile ilgili düşüncelerin öz-güven boyutuna olan etkisini de açıklamaktadır.

Klinik uygulamalara yönelik sorunlarında öğretim elemanlarından destek alan öğrencilerin iç öz-güven puanları daha yüksektir. Teorik derslere yönelik sorunlarında destek almayan öğrencilerin ise iç öz-güven, dış öz-güven ve toplamdaki öz-güvenleri daha düşüktür. Öğretim

elemanlarının öğrencilere rol modeli olması, kullanılan öğretim stratejileri, öğrencinin öz-güveninin gelişimi ve öğrendiklerini klinikte uygulayabilmesi için önemlidir.²⁹ Chesser-Smyth ve Long (2013) birinci sınıftaki hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin duygularının göz ardı edilmesinin, iletişim eksikliğinin, öğretim elemanlarının yetersiz tutumlarının hızlı bir şekilde öz-güvenlerini etkilediğini saptamışlardır.⁴ Elde edilen sonucun, öğretim elemanlarının öğrenci ve klinik çalışanlar ile işbirliği içerisinde problem çözme yaklaşımı kullanmalarının hem teorik derslere hem de klinikteki uygulama atmosferine olan etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin durumluk kaygı puan ortalaması ile sürekli kaygı ($r=0,202$, $p=0,007$) ve dış öz-güven puan ortalamaları ($r=0,241$, $p=0,001$) arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir korelasyon, iç öz-güven ($r=0,289$, $p=0,001$) ve toplam öz-güven puan ortalamaları ($r=0,270$, $p=0,001$) arasında pozitif yönde anlamlı orta düzeyde bir korelasyon saptanmıştır. İç öz-güven puan ortalaması ile dış öz-güven ($r=0,927$, $p=0,001$) ve toplam öz-güven puan ortalamaları arasında ($r=0,982$, $p=0,001$) pozitif yönde anlamlı çok güçlü bir korelasyon belirlenirken, dış öz-güven puan ortalaması ile toplam öz-güven puan ortalaması kıyaslandığında pozitif yönde anlamlı çok güçlü bir korelasyon olduğu ($r=0,981$, $p=0,001$) bulunmuştur. Ayrıca sürekli kaygı puan ortalaması ile iç öz-güven ($r=0,071$, $p=0,354$), dış öz-güven ($r=0,049$, $p=0,523$) ve toplam öz-güven puan ortalamaları ($r=0,061$, $p=0,424$) arasında pozitif yönde, ancak anlamlı olmayan bir korelasyon olduğu saptanmıştır (Tablo 5).

Öğrencilerin durumluk kaygı puanları arttıkça sürekli kaygı puanları, dış öz-güven, iç öz-güven ve toplam öz-güven puanları artmaktadır. Kaygı düzeyinin çok düşük ve yüksek oluşu öğrenmeyi zorlaştırırken, orta düzeyde kaygı öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve teşvik etmektedir.³⁰ Öğrenmedeki başarı öğrencilerin öz-güven düzeyini etkileyebilmekte ancak sürekli kaygı

düzeyinin belirli sınırlarda tutulması gerekmektedir. Elde edilen bu bulgular, var olan kaygının öğrencilerin başarısını ve öğrenmesini olumlu yönde etkileyerek öz-

güvenlerinin de artışına neden olduğu şeklinde açıklanabilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Öz-Güven Puanları (n=174)

Değişkenler	n	İç Öz-güven	Dış Öz-güven	Toplam
		X ± SS	X ± SS	Öz-güven X ± SS
Mesleğini isteyerek seçme durumu				
İsteyerek seçen	113	66,49 ± 12,03	63,01 ± 11,67	129,51 ± 23,29
İsteyerek seçmeyen	61	63,13 ± 13,39	58,98 ± 12,81	122,11 ± 25,66
t		1,691	2,101	1,928
p		0,093	0,037*	0,055
Bölümü tercih nedeni				
Kendi isteği	77	68,01 ± 11,75	64,19 ± 12,00	132,21 ± 23,36
İş bulma imkanı	71	62,53 ± 13,32	59,22 ± 12,21	121,76 ± 25,05
Aile isteği	26	64,92 ± 11,62	60,42 ± 11,67	125,35 ± 22,77
KW		6,656	6,613	6,989
p		0,036*	0,037*	0,030*
Teorik bilgilerinin yeterli olduğunu düşünme				
Yeterli	80	69,48 ± 12,34	64,70 ± 12,48	134,19 ± 24,46
Kısmen yeterli	89	62,38 ± 10,90	59,64 ± 10,56	122,02 ± 20,94
Yetersiz	5	50,80 ± 20,70	47,00 ± 19,09	97,80 ± 38,77
KW		19,310	12,617	16,618
p		0,001*	0,002*	0,001*
Uygulama becerilerinin yeterli olduğunu düşünme				
Yeterli	65	67,84 ± 14,51	63,63 ± 13,61	131,48 ± 27,90
Kısmen yeterli	99	63,53 ± 11,19	60,45 ± 11,17	123,99 ± 21,74
Yetersiz	10	66,50 ± 10,11	59,80 ± 11,67	126,30 ± 21,36
KW		7,423	4,794	6,149
p		0,024*	0,091	0,046*
Teorik derslerdeki sorunlarda destek alınan kişiler				
Öğretim elemanı	102	67,70 ± 12,62	63,78 ± 12,00	131,49 ± 24,26
Arkadaş	42	65,30 ± 10,36	62,23 ± 10,88	127,55 ± 20,61
Almayan	16	53,62 ± 11,65	49,87 ± 11,63	103,50 ± 22,41
Ebe	14	61,28 ± 12,02	57,21 ± 10,16	118,50 ± 21,73
KW		18,706	18,423	18,848
p		0,001*	0,001*	0,001*
Uygulamalara yönelik sorunlarda destek alınan kişiler				
Ebe	86	66,41 ± 12,39	61,98 ± 12,14	128,41 ± 24,04
Öğretim elemanı	48	67,18 ± 12,81	63,56 ± 11,90	130,75 ± 24,40
Arkadaş	30	62,26 ± 10,96	60,36 ± 11,28	122,63 ± 21,63
Almayan	10	56,00 ± 13,92	52,60 ± 14,19	108,60 ± 27,82
KW		8,951	6,404	7,312
p		0,030*	0,094	0,063

p<0,05

Tablo 5. Öğrencilerin Kaygı ve Öz-Güven Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=174)

	Durumluk Kaygı	Sürekli Kaygı	İç Öz-güven	Dış Öz-güven	Toplam Öz-güven
Durumluk Kaygı					
r	1	0,202	0,289	0,241	0,270
p		0,007	0,001*	0,001*	0,001*
Sürekli Kaygı					
r		1	0,071	0,049	0,061
p			0,354	0,523	0,424
İç Öz-güven					
r			1	0,927	0,982
p				0,001*	0,001*
Dış Öz-güven					
r				1	0,981
p					0,001*
Toplam Öz-güven					
r					1
p					

*p<0,05

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada; öğrencilerin kaygı düzeylerinin orta, öz-güven düzeylerinin yüksek olduğu ve bunları etkileyen faktörlerin ise mesleği kendi isteğiyle seçme, teorik bilgi ve uygulama becerilerinin yeterliliği ile teorik ders ve klinik uygulamalara yönelik sorunlarda öğretim elemanı desteği olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin durumluk kaygı puanları ile sürekli kaygı puanları, dış öz-güven, iç öz-güven ve toplam öz-güven puanları arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda; öğrencilerin

bilinçli meslek seçimi yapmaları için meslek tanıtımlarına önem verilmesi, teorik bilgi ve uygulama becerilerinin geliştirilmesi için kaygı düzeylerini uygun sınırlarda tutabilecek, öğrenme motivasyonunu artıracak ve öz-güven düzeylerini yükseltecek öğretim ortamı oluşturulması, derslere yönelik sorunlarıyla aktif şekilde ilgilenebilecek sayıda öğretim elemanı istihdamı ile kliniklerle iletişim ve işbirliği çalışmalarına öncelik verilmesi önerilmektedir. Ayrıca konuya yönelik daha fazla sayıda araştırma yapılmasına gereksinim bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Büyüköztürk, Ş. (1997). "Araştırmaya yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi". Eğitim Yönetimi, 3(4): 453-464.
2. Şar, A.H., Avcu, R., Işıklar, A. (2010). "Analyzing undergraduate students' self-confidence levels in terms of some variables". Procedia-Social and Behavioral Sciences, 5: 1205-1209.
3. Kukul, K., Korukcu, O., Ozdemir, Y., Bezci, A., Calik, C. (2013). "Self-confidence, gender and academic achievement of undergraduate nursing students". J Psychiatr Ment Health Nurs, 20(4):330-335.
4. Chesser-Smyth, P.A, Long, T. (2013). "Understanding the influences on self-confidence among first-year undergraduate nursing students in Ireland". J Adv Nurs, 69(1):145-157.
5. Porter, J., Morphet, J., Missen, K., Raymond, A. (2013). "Preparation for high-acuity clinical placement: Confidence levels of final-year nursing students". Adv Med Educ Pract, 4: 83-89.
6. Ekinci, H. (2013). "Müzik öğretmeni adaylarının solo sahne performansına ilişkin öz-güven algılarının bazı değişkenler bakımından incelenmesi". Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2: 52-64.
7. Akın, A. (2007). "Öz-güven ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri". AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2): 167-176.
8. Uçar, T., Duy, B. (2013). "Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin denetim odağı ve öz-güvenlerinin problem çözme becerileri ile ilişkisi". TAF Preventive Medicine Bulletin, 12(6): 689-698.
9. Donovan, P. (2008). "Confidence in newly qualified midwives". BJM, 16: 510-514.
10. Resmi Gazete. (2008). Doktorluk, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık ve mimarlık eğitim programlarının asgari eğitim koşullarının belirlenmesine dair yönetmelik, Kanun no: 2677530, 2 Şubat 2008. Erişim yeri: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080202-9.htm>, Erişim tarihi: 15.09. 2016.
11. Utku, N., Ogur, P. (2010). "Öğrencilerin doğum kadın hastalıkları ve hemşireliği dersi alan uygulamasına ilişkin duygu ve düşünceleri". Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 3(1):45-54.
12. Bayar, K., Çadır, G., Bayar, B. (2009). "Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı

- düzeylerinin belirlenmesi". TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(1):37-42.
13. Carlson, S., Kotzé, W.J., Van Rooyen, D. (2003). "Accompaniment needs of first-year nursing students in the clinical learning environment". *Curationis*, 26(2):30-39.
 14. Moscaritolo, L.M. (2009). "Intervention strategies to decrease nursing students' anxiety in the clinical learning environment". *J Nurs Educ*, 48(1):17-23.
 15. Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L., Lushene, R.E. (1970). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. California: Consulting Psychologist's Press.
 16. Öner, N., Le Compte, A. (1985). *Durumluk sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
 17. Hacıhasanoğlu, R., Karakurt, P., Yılmaz, S., Yıldırım, A. (2008). "Sağlık Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerinin belirlenmesi". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(1):69-75.
 18. Güleç, D., Saruhan, A. (2013). "Tez hazırlayan hemşirelik öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2):161-165.
 19. Karaman S. (2009). Sağlık ile ilgili programlarda öğrenim gören üniversite öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
 20. Kaya, H., Kaya, N., Öztürk Palloş, A., Küçük, L. (2012). "Assessing time-management skills in terms of age, gender, and anxiety levels: A study on nursing and midwifery students in Turkey". *Nurse Educ Pract*, 12(5):284-288.
 21. Gül Akmaz, M., Ceyhan, N. (2009). "Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Tokat örneği)". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1: 131-147.
 22. Yılmaz, İ.A., Dursun, S., Güngör Güzeler, E., Pektaş, K. (2014). "Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: Bir örnek çalışma". *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4):16-26.
 23. Al-Qaisy, L.M. (2011). "The relation of depression and anxiety in academic achievement among group of university students". *International Journal of Psychology and Counselling*, 3(5): 96-100.
 24. Özen Kutanis, R., Tunç, T. (2013). "Hemşirelerde benlik saygısı ile durumluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişki: Bir üniversite hastanesi örneği". *İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(2): 1-15.
 25. Önler, E., Varol Saraçoğlu, G. (2010). "Hemşirelikte meslek seçimi ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliği". *DEUHYO ED*, 3(2): 78-85.
 26. Özpancar, N., Aydın, N., Akansel, N. (2008). "Hemşirelik 1. sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi". *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(3): 9-17.
 27. Ertekin Pınar, Ş., Yıldırım, G., Duran, Ö., Cesur, B., Üstün, Z., Güler, E. (2014). "Ana çocuk sağlığı hizmetlerinde kilit rolde olan ebe adaylarının güdülenmeleri yeterli mi? Bir anket çalışması". *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3):22-31.
 28. Cilingir, D., Akkas Gursoy, A., Hintistan, S., Ozturk, H. (2011). "Nursing and midwifery college students' expectations of their educators and perceived stressors during their education: A pilot study in Turkey". *Int J Nurs Pract*, 17(5): 486-494.
 29. Jordan, R., Farley, C.L. (2008). "The confidence to practice midwifery: Preceptor influence on student self-efficacy". *J Midwifery Womens Health*, 53(5): 413-420.
 30. Seven, M.A., Engin, A.O. (2008). "Öğrenmeyi etkileyen faktörler". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2): 189-212.